

ایران ما

از حدود هزار سال پیش مردم شهر ساوه مشغول ساخت و باسازی مسجد جامع شهرشان بوده‌اند؛ مسجدی که در گوشه و کنارش می‌شود آثار هنری زیبا و کم‌نظیری را دید و سازندگانشان را تحسین کرد. هنرمندان دوره‌های گوناگون تاریخی برای خلق این آثار آنچه را در چپته داشته‌اند، رو کرده‌اند. آن‌ها گنبدی خوش‌ساخت، ایوان‌هایی خوش‌ترکیب، محراب‌هایی پرنقش و نگار و مناره‌ای پر از نقش‌های آجری از خود به‌جا گذاشته‌اند. با وجود تمام این تلاش‌ها، در نگاه اول ممکن است مسجد جامع ساوه مجموعه‌ای ناهماهنگ به نظر برسد. تقریباً در هر دوره تاریخی چیزی به پیکر این مسجد اضافه شده است، بدون توجه به آنچه دیگران ساخته‌اند. طاق‌های کهن‌سال و زمخت در کنار ایوان‌های ظریف قرار گرفته‌اند. مناره آجری سال‌هاست بیرون از دیوار مسجد تک و تنها مانده است. معماران روی ایوان قدیمی‌تر ایوانی ساخته‌اند و همزاد کهن‌سالش را از چشم‌ها انداخته‌اند. با این حال، در هر گوشه و کنار مسجد جامع ساوه چیزی برای دیدن و اتفاقی برای کشف کردن وجود دارد. کافی است نیمه‌ای از این لیوان را ببینید.

میراث مقدس

گشتی در مسجد جامع ساوه

متن و عکس: محمد مهدی بهمنی

گنبد خاکی

گنبد مسجدهای ایرانی معمولاً آبی و لاجوردی‌رنگ است. از این نظر گنبد مسجد جامع ساوه متفاوت است. این گنبد خاکی‌رنگ را صفویان بیشتر از ۴۰۰ سال پیش بر سر گنبد خانه مسجد گذاشتند. گنبد به خاطر شکل و ظاهرش در میان اهل فن به نام گنبد کلاه‌خودی شناخته می‌شود. شکل‌های هندسی روی گنبد و کتیبه‌ای که دور ساقه آن حلقه‌زده است، از کنار هم قرار گرفتن آجرهای لعاب‌دار و آجرهای بدون لعاب ساخته شده‌اند.

نقش‌های ماندگار

گچ‌برها در مسجد جامع ساوه حضور چشمگیری داشته‌اند. مسجد جامع ساوه چندین محراب زیبای گچی دارد که هر کدام از زیباترین نمونه‌های محراب در بناهای تاریخی ایران هستند. به این دلیل که محراب جهت قبله را نشان می‌دهد و مرکز توجه است، گچ‌برها در اجرای آن سنگ تمام گذاشته‌اند. آن‌ها سطح دیوار را با گچ می‌پوشاندند و تا وقتی گچ سفت‌وسخت می‌شد، فرصت داشتند آن را شکل دهند و طرح‌هایی ظریف و پر از جزئیات از دل آن بیرون بکشند.

تنها بازمانده

این بخشی از مناره زیبای ۱۴ متری مسجد جامع ساوه است. این مناره در واقع تنها بازمانده مجموعه بزرگ ورودی مسجد است. ورودی مسجد به جز مناره فعلی یک ایوان و مناره دیگر مشابه همین مناره داشته است. تزئین بنا تنها با آجر، شاید در نگاه اول ایده خوبی به نظر نرسد، اما با تماشای نمونه آجرکاری‌های ایرانی که از کنار هم قرار گرفتن آجرهای تراش خورده شکل گرفته‌اند، به نتیجه خواهیم رسید که آجرکاری از موفق‌ترین تزئینات بنا در ایران است.

پیکر خشتی

آنچه در حیاط مسجد می‌بینید، نتیجه سلیقه معماری صفوی است. اما زیر این پوسته و نمای زیبا یک جسم کهن سال وجود دارد. مسجد جامع ساوه یکی از کهن‌سال‌ترین مسجدهای ایران است. پیکر اصلی مسجد از خشت است و این همه شکوه و زیبایی بر دیوارها و جرزهایی از گل خشک سوار شده‌اند. این تن خشتی چنان مقاوم و سرسخت است که حتی از حمله مغولان هم جان سالم به در برده و به حیات خود ادامه داده است.

خانه گنبد

اینجا گنبدخانه است؛ درست زیر گنبد کلاه‌خودی‌شکل مسجد جامع ساوه. تاکنون مؤمنان بسیاری در این گنبدخانه و زیر سایه گنبد به نماز ایستاده‌اند. گنبدخانه نمازخانه، خانه اصلی مسجد است و شامل فضایی مربع‌شکل و وسیع برای بجا آوردن نماز می‌شود. مسجد جامع ساوه البته چند نمازخانه دیگر هم دارد که به آن‌ها شبستان می‌گویند. شبستان‌های مسجد جامع از قدیمی‌ترین و مسن‌ترین بخش‌های آن هستند.

